

РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ЯК НАУКОВОЇ КАТЕГОРІЇ

Д. І. Лук'яненко

У сучасних умовах розвитку економіки та її впливу на управління суб'єктами підприємства значно посилюється роль інформації. Ефективний менеджмент підприємств базується виключно на результатах своєчасно отриманої та достовірної інформації як від контрагентів, так і від самої держави. У зв'язку з цим у сучасній науці виникло поняття «інформаційний менеджмент». Однак ефективна практична реалізація інформаційного менеджменту на підприємствах є можливою лише за існування чітко визначеної теоретичної основи.

Зауважимо, що інформаційний менеджмент як конкретна економічна категорія розглядається як у зарубіжній, так і у вітчизняній науці. Значного розвитку теорія інформаційного менеджменту набула наприкінці XIX ст. у Німеччині. Про це свідчать праці Д. Дачена, Х. Хубера, Т. Латка, Й. Хергета, Й. Хентце, А. Хайнеке та ін. Переважна більшість існуючих концепцій і підходів до інформаційного управління визначена російськими та українськими вченими. Серед них можна відмітити Р. Гиляревського, С. Грінберга, Л. Калініну, Н. Кушнарєнко, І. Короля, Ю. Крупського, В. Мельника, Л. Феоктистову та ін.

Аналіз наукових праць показав, що серед авторів немає одностайної думки щодо сутності інформаційного менеджменту. Тому категорія «інформаційний менеджмент» потребує подальших поглиблених досліджень.

Метою статті є аналіз розвитку підходів до трактування поняття «інформаційний менеджмент».

Отже, В. Кригер визначає історичною датою виникнення інформаційного менеджменту 1957 р. Саме у цьому році у США чисельність працівників інформаційної галузі вирівнялась із аналогічним показником у сфе-

рі промисловості, а надалі почала стрімко перевищувати останній [5].

Вважається, що вперше термін «інформаційний менеджмент» використав відомий британський учений Т. Бернерс-Лі [5]. Також одним із перших, хто надавав трактування категорії «інформаційний менеджмент», був Д. Дачен. На його думку, інформаційний менеджмент ідентифікує та визначає види інформації, способи її добування з даних, час її подання та коло осіб, що обслуговуються. Це вузьке коло діяльності не виключає всього циклу інформаційного обслуговування. [9]. Дослідження ранніх наукових доробків показало, що інформаційний менеджмент сприймався як менеджмент створення систем, пов'язаних із розробкою, рекламою, торгівлею та експлуатацією комп'ютерних мереж, які обслуговують різноманітні інформаційні потреби підприємств і організацій тощо [5].

Перш ніж проаналізувати розвиток змін трактування категорії «інформаційний менеджмент», доцільно систематизувати існуючі підходи (табл. 1).

З табл. 1 видно, що інформаційний менеджмент доки що не має стійкої термінології чи класичних рішень. Інформаційний менеджмент як галузь знаходиться на стадії свого розвитку. Унаслідок цього фахівці використовують різну термінологію, по-різному трактують завдання інформаційного менеджменту. Така ситуація обумовлює необхідність уніфікації та систематизації теоретичних досліджень.

Отже, з визначень Х. Хубера та Дж. Борбелі ми бачимо, що інформаційний менеджмент наприкінці XIX ст. в умовах усвідомлення необхідності передбачення майбутнього підприємств і організацій розглядають як окремий стратегічний напрям діяльності.

Таблиця 1

Історичний розвиток категорії «інформаційний менеджмент»

Автор, джерело	Рік	Визначення інформаційного менеджменту
Х. Хубер	1984	Акцентує увагу на стратегічному значенні інформаційного менеджменту для підприємства (організації) [9]
Дж. Борбелі	1984	Стратегія управління інформаційними ресурсами, яка має бути узгодженою зі стратегічними цілями організації [9]
Е. Мейсон, В. Стайбік	1984 1986	Процес планування, організації, підбору кадрів, управління, координації різних видів інформаційної діяльності та контролю за ними, включаючи означення інформаційних послуг, систем і форматів із метою досягнення цілей організації [4]
П. Шолтіс	1985	Метод організації інформації та інформаційної технології з метою задоволення потреб організації через оптимізацію використання інформації, мінімізацію витрат і чіткий розподіл обов'язків [5]
Г. Верзіг	1989	Інтеграція інформації і комунікації, яка має три аспекти: 1) управління комунікаціями; 2) управління інформаційними ресурсами; 3) управління обробкою інформації [15]
Й. Хергет	1990	Сутність полягає у тому, що підприємницька інформаційна інфраструктура має бути спрямованою на вирішення таких задач інформаційного менеджменту: 1) побудова інформаційних систем – людина, інформаційні ресурси, інформаційні та комунікаційні технології; 2) управління інформаційними процесами; 3) забезпечення адаптації інформаційних систем до мінливого навколишнього середовища [14]
Т. Латк	1990	Володіння та управління одним із найкритичніших ресурсів організації (йдеться про інформаційні ресурси), що здійснюють окремі особи [4]
Й. Роетс, Л. Бун	1992	Управління (контроль, планування, розвиток, інтеграція, організація використання, розподіл обов'язків і координація) інформацією на стратегічному рівні як критичним корпоративним ресурсом, необхідним для досягнення цілей організації, задоволення її потреб і створення необхідного клімату [9]
Е. Фогель	1992	Інформаційні ресурси, основним призначенням яких є координація обробки інформації [9]
М. Атгінджер	1993	Інтегрована інформаційна структура, збалансування усіх складових якої забезпечується інформацією [13]
Й. Хентце, А. Хайнеке	1995	Сукупність правил, технічних засобів і систем (систематичне планування, організація, координація і контроль інформаційної діяльності та процесів, а також комунікації всередині організації), які формують інформаційну та комунікаційну структуру організації [11]
Г. Вольфрам	2003	Допоміжна система управління підприємством, метою якої є надання інформації, розробка інформаційних систем [16]
А. Гринберг, І. Король	2003	Процес надання потрібної інформації в потрібному вигляді та в потрібний час, інформації, яка виділяється із цих автоматизованих систем – бухгалтерських, облікових та ін. [2]
В. Кригер	2004	Менеджмент створення систем, пов'язаних із розробкою, рекламою, торгівлею та експлуатацією комп'ютерних мереж, які обслуговують різноманітні інформаційні потреби підприємств і організацій [5]
Н. Кушнарєнко	2006	Комплекс завдань управління на всіх етапах життєвого циклу підприємства, який охоплює всі дії та операції, пов'язані як із інформацією в усіх її формах і станах, так і з підприємством у цілому на основі цієї інформації [7]
Н. Шанченко	2006	Спеціальна галузь менеджменту, що виокремилась як самостійний напрям у останні роки та охоплює всі аспекти проблеми менеджменту у сфері створення та використання інформаційних ресурсів [12]
О. Матвієнко	2007	Інноваційна діяльність, орієнтована на постійний пошук нових, більш ефективних способів організації інформаційної діяльності, на створення матеріальних і соціальних передумов для ефективного доступу до інформації і забезпечення інформаційно-комунікаційних процесів, на активізацію розвитку наявних інформаційних ресурсів і форм їх раціонального використання [8]
А. Крупський, Л. Феоктистова	2008	Управління роботою підприємства, здійснюваного на основі комплексного використання всіх видів інформації, що знаходяться на підприємстві та за його межами [6]
Р. Гиляревський	2009	Сукупність правил, технічних засобів і систем, які визначають інформаційну та комунікаційну структуру підприємства [1]

Продовж. табл. 1

Автор, джерело	Рік	Визначення інформаційного менеджменту
Л.Калініна	2009	Складний, багатогранний і нелінійний процес суб'єкт-суб'єктної, суб'єкт-об'єктної, об'єкт-об'єктної інформаційно-комунікаційної взаємодії та взаємозв'язку у просторі й часі на основі ІР, який є цілеспрямованим на організацію, проектування і координацію програм, проектів, заходів задля досягнення встановленої мети функціонування й розвитку [3]
В. Мельник	2012	Технології, компонентами якої є документознавча інформація, персонал, технічні та програмні засоби забезпечення інформаційних процесів, а також нормативно встановлені процедури формування і використання інформаційних ресурсів [10]

Підходи Е. Мейсона і В. Стайбіка визначають інформаційний менеджмент як сукупність функцій, реалізація яких забезпечується поєднанням інформаційних систем і засобів.

П. Шолтіс трактує інформаційний менеджмент як спосіб організації інформаційних потоків і їх оптимізацію.

Деяко відрізняються думки Г. Верзіга та Й. Хергета, які відмічають багатоаспектність об'єктів інформаційного менеджменту. При цьому визначення останнього автора є більш широким. На думку вченого, інформація є найважливішою складовою [14, 15].

Т. Латк вважав, що інформація є «найкритичнішим» ресурсом підприємства, тому підкреслював важливість процесу управління інформацією, виокремлював необхідність суб'єктних складових управління.

На початку 90-х рр. Й. Роетс та Л. Бун підтримували підхід, започаткований Е. Мейсоном та В. Стайбіком. Однак при трактуванні інформаційного менеджменту відмічається стратегічна важливість такого управління, а також подібно Т. Латку автори констатують критичність інформаційних ресурсів. Тобто можна зробити висновок, що попередні підходи було систематизовано на початку 90-х рр.

Водночас з'являється інша думка щодо трактування інформаційного менеджменту: Г. Фогель ототожнювала інформаційний менеджмент з інформаційними ресурсами, основним призначенням яких є координація обробки інформації. Підхід є цікавим, однак, на нашу думку, деяко вузьким. Вважаємо, що інформаційні ресурси є засобом інформаційного управління або об'єктом. Інформаційний менеджмент слід трактувати насамперед як комплексний, послідовний, складний процес.

З наукового підходу М. Атінджер бачимо, що авторка також розглядає інформаційний менеджмент як систему, а не процес.

Схожі думки прослідковуються у працях Й. Хентце і А. Хайнеке, які трактують інформаційний менеджмент як сукупність правил, технічних засобів і систем та ін. На нашу думку, така сукупність може бути інформаційним забезпеченням діяльності. Менеджмент передбачає прийняття певних управлінських рішень, реалізацію визначених дій.

Відповідно до праць Г. Вольфрама, інформаційний менеджмент – це допоміжна система управління підприємством, метою якої є надання інформації, розробка інформаційних систем [16]. Такий підхід виникає на початку ХХІ ст., однак, вважаємо, розглядати менеджмент як систему надання інформації недоцільно.

Того ж року російські вчені А. Гринберг та І. Король пропонують інформаційний менеджмент розуміти як процес надання потрібної інформації в потрібному вигляді і в потрібний час, інформації, яка виділяється із цих автоматизованих систем – бухгалтерських, облікових, складських та інших [2]. Бачимо, що останні два підходи є схожими. Вважаємо надане визначення доволі вузьким, оскільки автори розглядають менеджмент як процес надання інформації та її отримання з певних джерел, тобто це процес установаження вхідних і вихідних інформаційних потоків. Менеджмент, на нашу думку, є складним явищем і охоплює планування, аналіз, контроль, організацію, мотивацію та координацію певних дій і процесів.

Більш широким стає визначення, надане пізніше вітчизняним дослідником Н. Кушнаренко, який виокремлює інформаційний ме-

менеджмент не лише діяльність з управління інформацією, але й управління підприємством на основі цієї інформації. Російський дослідник Н. Шанченко навіть виділяє інформаційний менеджмент як окремий спеціальний напрям управлінської діяльності підприємства.

Згодом у працях О. Матвієнка при дослідженні інформаційного менеджменту виникає інноваційний аспект, що, на нашу думку, доцільний в умовах розвитку інновацій і НТП.

Наприклад, що А. Крупський і Л. Феоктисова інформаційний менеджмент розглядають як управління роботою підприємства, здійснюване на основі комплексного використання всіх видів інформації, що знаходяться на підприємстві та за його межами. Як бачимо, не досить чітко визначено зміст і особливості саме інформаційної властивості менеджменту, оскільки будь-яке управління ґрунтується на певному інформаційному забезпеченні.

Р. Гиляревський трактує поняття «інформаційний менеджмент» як сукупність правил, технічних засобів і систем, які визначають інформаційну та комунікаційну структуру підприємства [1]. Це трактування не розкриває зміст категорії «інформаційний менеджмент», а відображає його складові. Окрім того, менеджмент, на нашу думку, являє собою процес.

Багаторівневе визначення надає Л. Калініна. Вона визначає інформаційний менеджмент як складний процес взаємодії суб'єктів і об'єктів діяльності.

Визначення, надане на сучасному етапі В. Мельником, розкриває інформаційний менеджмент як технологію, що є у певній мірі новаторським підходом автора. Пропоноване визначення містить складові інформаційного менеджменту, однак доцільно було б зазначити мету такого управління.

Бачимо, що єдина думка науковців щодо трактування категорії «інформаційний менеджмент» відсутня. Більшість науковців дотримується думки, що інформаційний менеджмент – це управління інформацією. Однак, на наш погляд, більш сучасним є трактування, яке розуміє інформаційний менеджмент як управління підприємством на основі інформації. Такий підхід є більш широким і включає

в себе елементи управління інформаційними ресурсами та потоками.

Дослідження показало, що інформаційний менеджмент як наукова категорія пройшов тривалий період розвитку. Наукові підходи змінювалися, доповнювалися, однак і на сучасному етапі розвитку наукової думки єдиного підходу до трактування поняття «інформаційний менеджмент» немає.

Зважаючи на вищезазначене, доцільно запропонувати авторське бачення категорії «інформаційний менеджмент»: це комплексний процес прийняття рішень щодо підвищення ефективності роботи підприємства на основі системи інформаційно-комунікаційних засобів, оптимізації джерел отримання інформації і постійного регулювання інформаційних потоків.

Предметом подальших досліджень має стати визначення концептуальних засад формування системи інформаційного менеджменту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гиляревский Р. С. Информационный менеджмент: управление информацией, знанием, технологией / Р. С. Гиляревский. – С.Пб. : Профессия, 2009. – 304 с.
2. Гринберг А. С. Информационный менеджмент : учеб. пособие для вузов / А. С. Гринберг, И. А. Король. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2003. – 415 с.
3. Калініна Л. М. Генезис інформаційного менеджменту як галузі наукового знання / Л. М. Калініна // Стратегічні пріоритети. – 2009. – № 4 (13). – С. 71–76.
4. Костров А. В. Основы информационного менеджмента / А. В. Костров. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Финансы и статистика, 2009. – 528 с.
5. Кригер В. Информационный менеджмент / В. Кригер. – Владивосток : [б. и.], 2004. – 176 с.
6. Крупский А. Ю. Информационный менеджмент : учеб. пособие / А. Ю. Крупский, Л. А. Феоктисова. – М. : ИТК «Дашко и К», 2008. – 80 с.
7. Кушнарченко Н. Н. Документоведение : учебник / Н. Н. Кушнарченко. – 7-е изд., стер. – К. : Знання, 2006. – 459 с.
8. Матвієнко О. В. Інформаційний менеджмент:

- опорний конспект лекцій у схемах і таблицях / О. В. Матвієнко, М. Н. Цивін. – К. : Слово, 2007. – 200 с.
9. Маскон М. Основы менеджмента / М. Маскон. Ф. Хедоури. – М. : Дело, 1997. – 212 с.
 10. Мельник В. В. Формування концепції інформаційного менеджменту: сутність, задачі, основні напрями розвитку / В. В. Мельник // Гуманітарний вісник ЗДА. – 2012. – № 49. – С. 122–134.
 11. Хентце Й. Содержание и задачи информационного менеджмента на предприятии / Й. Хентце, А. Хайнеке // Проблемы теории и практики управления. – 1995. – № 4. – С. 48–49.
 12. Шанченко Н. И. Информационный менеджмент : учеб. пособие для студ. спец. «Прикладная информатика (в экономике)» / Н. И. Шанченко. – М. : УлГТУ, 2006. – 95 с.
 13. Attinger M. L. Integrated Information Management: A Real World Theory / M. L. Attinger. – [s. l.] : Records Management Quarterly, 1993. – 268 p.
 14. Herget I. Konzeption des Informations managements in Informations wissenschaftlichen Studienangeboten / I. Herget ; Informations spezialisten fur Europa. – Proceedings : Konstanz, 1990. – 534 p.
 15. Wersig G. Organisations – Kommunikation: Die Kunst, ein Chaos zu organisieren / G. Wersig. – FBO Verlag : Baden-Baden, 1989. – 166 p.
 16. Wolfram G. Organisatorische Gestaltung des Informations managements / G. Wolfram. – Verlag Iosef Eul : Gladbach-Koln, 1990. – 338 p.

УДК 658.512.62(045)

ПРИНЦИПИ УПРАВЛІННЯ ФОРМУВАННЯМ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

О. В. Полоус

Сучасна українська економіка переживає трансформаційний період, який характеризується тим, що не всі ринкові механізми ефективного впливу на економіку встигли проявитися та принести позитивні результати. В цих умовах потужним джерелом розвитку є використання внутрішніх резервів виробництва, базовим з яких є правильно сформований трудовий потенціал підприємства. В сучасних умовах успіх господарської діяльності буде визначатися не стільки кількістю новостворених робочих місць, науково-технічним рівнем обладнання чи якістю впровадження технологій і технологічних процесів, скільки «додатковою вартістю», що створюється масовою творчістю, в якій беруть участь спеціалісти різних рівнів кваліфікацій – від управлінців вищої ланки до представників робочих професій.

Після переходу до ринкової економіки більш детально стали вивчати управлінські проблеми, пов'язані з формуванням, використанням та розвитком трудового потенціалу.

Суттєвий вклад у ці дослідження зробили такі російські вчені: О. Віханський, І. Н. Герчикова, М. В. Грачев, О. М. Курцін, З. П. Румянцева, Р. А. Фатхутдінов, С. В. Шекшня, О. С. Панкратов та ін. Теперішньому стану теорії та практики управління трудовим потенціалом присвячені праці Г. Десслера, А. Дж. Стрикленда, В. О. Дятлова, М. В. Грачева, О. П. Єгоршина, Ф. Є. Удалова, Є. В. Маслова та ін. При цьому практично немає праць, які містили б теоретичні та практичні положення про принципи управління формуванням трудового потенціалу підприємства. Актуальність цих положень, їх недостатнє вивчення в сучасних умовах виробництва, а також істотна практична значимість і визначили вибір мети цієї статті.

Метою статті є поглиблення теоретичних положень щодо обґрунтування принципів управління формуванням трудового потенціалу підприємства в сучасних умовах.

Трудовий потенціал являє собою складну соціально-економічну категорію, яка з'явилася